

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	12
Usmonova Zarina	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	19
Zaripova Sabrina Zafar qizi	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK TARMOG'IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	25
Sobirov Shohruh Shuxratovich	
ISTE'MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA'SIRI.....	30
Ra'no Balxiboyeva Davron qizi	
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO'LLARI.....	40
Otabek Oltiboyev	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O'ZGARISHIGA TA'SIRI TAHLILI.....	45
Ochilov Laziz Siddiqovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI.....	54
Sanakulova Iroda Abrorovna	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO'L YAYLOVLARI MISOLIDA)	61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich	
XALQARO OLIY TA'LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDOIRLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI	68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich	
THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION	76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna	
ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА	82
Умарова Нозанин Алишерзода	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	88
Sapayev Abduljalol Odinayevich	
TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH	96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI.....	102
Murodov Alisher Murodjon o'g'li	
РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	106
Уралова Сожида Анвар кизи	
JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR)	112

Mamadiyorov Adhamjon Qo'chqar o'g'li KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	121
Ulug'bekov Sardorbek Ulug'bekovich TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	128
Turdiyev Eralijon Muxtarovich OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR AUDITINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	134
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING NAZARIY JIHATLARI	138
Asqarov Fayzullo G'iyosiddin o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BILIM VA MALAKALARNI RAQAMLI BAHOLASH TIZIMINING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI	148
Abdiyev Nosir Raximovich Muzaffarova Mohira Nuraliyevna O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA MOLIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	154
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li SURXONDARYO VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINING HUDUDIIY RIVOJLANISH DARAJASINI QIYOSIY BAHOLASH	160
Omonova Nigora Bahodir qizi ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISHINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI	167
Iskandarov Xurshid Iskandarovich TEXNOLOGIK AVLOD ALMASHINISHI SHAROITIDA ALOQA KORXONALARI TOVAR-MODDIY ZAXIRALARINING QADRSIZLANISHINI HISOBGA OLISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Jamilov Jushqin Jonon o'g'li SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI ANFIS ASOSIDA MODELLASHTIRISH	181
Avazova Nafisa Namazovna O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING RAQAMLI RIVOJLANISHINI BAHOLASH: O'ZSME-DDI MODULINING METODOLOGIYASI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMI	186
Rajabov Sirojiddin Mansurovich ISLOM MOLIYASI TAMOYILLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	193
Kenjaeva Durdona Ravshan qizi ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	198
Аюбов Ойбек Улугбек угли YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH	204
Raximov Sarvarbek Abdumutalibjonovich KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH, ULARNI MOLIYALASHTIRISHNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA CHORA-TADBIRLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI	211
Umarova Gulzodxon Qodirbekovna MEHMONXONA XO'JALIKLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL MEXANIZMI VA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	216
Rahimov Hasan Abdusaitovich NOMODDIY AKTIVLAR BO'YICHA OSHKORALIKNI TAKOMILLASHTIRISH VA MILLIY HISOBNI XALQARO STANDARTLAR BILAN UYG'UNLASHTIRISH	221

Ishankulov Izzatilla Nurillayevich SANOATLASHTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA UNUMDORLIK OMILI.....	226
Erkayev Akrom Normuxammadovich INNOVATSION O'ZGARISHLAR ASOSIDA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING 2030-YILGACHA MO'LJALLANGAN PROGNOZ SSENARIYLARI VA ULARNING SEZGIRLIK TAHLILI	232
Amrullayev Dadaxon ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УЯЗВИМОСТИ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ И СТРУКТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	237
Эркинбаева Камила Жавланбековна TIJORAT BANKLARI BIZNES MODELINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	243
Sh. Nurullayeva S. Narimonov OLIY TA'LIMDA RAQAMLI EKOTIZIMNI SHAKLLANTIRISHDAGI XAVF-XATARLAR (RISKLAR) VA BOSHQARUV MUAMMOLARI.....	249
Pirmanov Oxunjon Baxridin o'g'li НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	256
Шомуродов Равшан Турсункулович Хакимов Хафизбек Хамза угли Джумабаева Гаянэ Рахимовна YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOTRANSPORT XIZMATLARI BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI EKOLOGIK-IQTISODIY OMILLAR ASOSIDA OSHIRISH YO'LLARI	263
Sultanov Sulaymon Safarboy o'g'li TIJORAT BANKLARIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	269
Abdushukurova Mehribonu Dilmurod qizi CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH, YER RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA AHOLINING XARID QOBILİYATI MUVOFIQLIGINI BAHOLASH	276
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА	281
Мирахмедова Мафтуна Ибрагимовна TIJORAT BANKLARIDA FOIZ SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING AMALIY JIHLTLARI.....	288
Orifova Dilnoza Obid qizi XALQARO KREDIT LINIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	295
Aliyev Bekzod Ilhomovich ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УЧЁТА И АНАЛИЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	301
Холикова Дурдона Бунёдjon кизи TOSHKENT VILOYATIDA ISHLAB CHIQRISH SOHASIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HUDUDII DIFFERENSIATSIYASI	308
Salimov Burxoniddin IJTIMOIY-IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHDA SINERGETIK YONDASHUV: ZANJIRLI ADOLAT KONSEPSIYASI.....	314
Alimov Nasimjon Hoshimovich AQLLI SHAHAR TIZIMIDA IJTIMOIY SOHA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	319

Radjabov Bunyod Abduxalilovich QO'SHILGAN QIYMATNI TAQSIMLASHNING SAMARALI SOLIQ MEKANIZMIGA OID XORIJ TAJRIBALARI.....	326
A.A. Bobomurodov O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT" TIZIMIGA O'TISH ZARURIYATI VA XIZMATLAR SOHASI UCHUN IQTISODIY AHAMIYATI.....	333
Y.M.Xalikov OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	342
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o'g'li YOSHLARNING RAQAMLI MEHNAT PLATFORMALARIDA BARQAROR BANDLIGINI RISKKA ASOSLANGAN STRATEGIK BOSHQARISH.....	349
Palvonova Sevara Baxromovna RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	355
Almanov Ilhom Sultonovich MAKTABGACHA TA'LIM XIZMATLARINI GEYMIKATSIYALASH ASOSIDA TA'LIM SIFATI VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH	362
Aslonova Rushano Ilxomovna KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY NATIJADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH.....	368
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi HUDUDLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHIDA ISTE'MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Xolmatov Azamatjon Abdupattoyevich СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ	380
Муниса Турдибаева LOYIHA MENEJERLARINING SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING LOYIHALAR IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	394
Zairova Farida To'xtamurod qizi TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH.....	400
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	407
Jumaev Sohob Baxodirovich O'ZBEKISTONDA RAQAMLI VA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TRANSFORMATSIYON MODEL.....	412
Murodullayeva Guljaxon A'zamjon qizi INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	418
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	426
Olimboyeva Nazokat Abdujabbor qizi KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INTEGRALLASHGAN RISKKA YO'NALTIRILGAN AUDIT MODELIDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI.....	431
Muydinov Erkin Jamaldinovich MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUSIONAL MEKANIZMLARI	441
Bekbergenov G'ayrat Shuxratovich YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATINI SOLIQ MEKANIZMLARI ASOSIDA MOLIVAVIY RAG'BATLANTIRISH	446

O'rinova Umida Qodirjonovna SOG'LIQNI SAQLASHNING YAGONA RAQAMLI EKOTIZIMIDA KIBERXAVFSIZLIK RISKLARINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	450
Turayeva Nafisa Odiljonovna XORAZM VILOYATIDA YER BOZORI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	456
Ubaydov Mirshod Ismailovich O'ZBEKISTON UY-JOY BOZORIDA MOLIVAVIY PUFAX XAVFINI BAHOLASH: INTEGRAL INDEKSNi SHAKLLANTIRISH VA EKONOMETRIK TAHLIL	462
Botirov Islombek Ulug'bek o'g'li SUTCHILIKGA IXTISOSLASHGAN CHORVACHILIK KORXONALARIDA TANNARXNING BUXGALTERIYA HISOBINING OBYEKTI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	467
Razzoqov Abbas Abdumalik o'g'li BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLAR ICHKI AUDITINING INSTITUTIONAL-TASHKILIY MEKANIZMI	472
Mulayev Farxod Alisherovich SHAHAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK BARQARORLIK TAMOYILLARINI JORIY ETISH: MUAMMOLAR, INNOVATION YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
Nurtayev Zaxriddin SANOATNING «DRAYVER» SOHALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O'SISHNI JADALLASHTIRISH	482
Xolbozorov Muzraf Yusup o'g'li СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВОГО СТРАХОВАНИЯ ТУРИСТСКИХ РИСКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	489
Усманова Азиза Бахтиер кизи TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI.....	497
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li AYOLLAR TADBIRKORLIGI VA GENDER TENGLIGI: XITOIY VA O'ZBEKISTON MEHNAT BOZORLARI TRANSFORMATSIYASI MISOLIDA	504
Xasanova Shaxzoda SOLIQ TIZIMIDA MARKIROVKALASH ORQALI XUFIYONA IQTISODIYOT VA SOLIQDAN QOCHISHNI QISQARTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	510
Ismailov Bobir Salomovich MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA BOSHQARUV HISOBOTI METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRISH KONSEPSIYALARI	517
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna HUDUDIIY IQTISODIY TIZIMNI INNOVATION BOSHQARISHDA "INNOVATION EKOTIZIM" KONSEPSIYASI ASOSIDA ICHKI VA TASHQI MUHITLAR O'RTASIDAGI DINAMIK O'ZARO TA'SIRLARNI BAHOLASH.....	521
Xolov Azimjon ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM	530
Abdurashidova Mahfuza Tolibjon kizi TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	534
Kulboyeva Nargiz Majitovna SAVDO XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	545
Raxmanov Sherzod Shuxratovich АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	552
Абдуллаева Ш.Э. Чернушкина Л.А. O'ZBEKISTONDA JADAL URBANIZATSIYA SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOT	

TAMOYILLARINI SHAHARSOZLIKKA INTEGRATSIYA QILISH.....	557
Azamiddin Quldashev	
MANAGEMENT OF CULTURAL HERITAGE IN TOURIST DESTINATIONS OF UZBEKISTAN: THE CASE OF THE NEWLY RESTORED IMAM AL-BUKHARI COMPLEX	562
Saidzoda Shakhlokhon Murodilloevna	
O'ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING HOZIRGI HOLATI VA MINTAQAVIY TAHLILI	568
Jumabayeva Kumush Botir qizi	
CIVIL-MILITARY COOPERATION AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA: A STATISTICAL ASSESSMENT OF EDUCATIONAL AND LEGAL POLICY OUTCOMES.....	578
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
Blessing Onyanta Otakwu	
Mercy Omoo Otakwu	
SOCIAL CONDITIONS AND ORGANISED CRIMINALITY IN NIGERIA: IMPLICATIONS FOR LAW ENFORCEMENT AND SOCIAL POLICY	591
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARINING EKOLOGIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODIK ASOSLARI.....	601
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI.....	607
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
KOMPETENSIYA MATRIKSINING MEHNAT BOZORIDAGI AHAMIYATI VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN INSTITUTSIONAL JIHATLARI	616
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
BYUDJET YO'QOTISHLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA KO'P O'LCHOVLI TASNIFI (RISK-MENEJMENT KONTEKSTIDA)	623
Jasur Nurmatov	
ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТУРИСТСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ КАК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ УЗБЕКИСТАНА.....	630
Абзалова Нозимахон Нодирбек кизи	
XORIJIIY MAMLAKATLARNI SANOATLASHUV MODELLARINING QIYOSIY TAHLILI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	636
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
TIJORAT BANKLARINING KORXONALAR INNOVATSION-INVESTITSIYAVIY TALABLARINI TA'MINLASHDAGI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	642
Gafurova Dilshoda Farxotovna	
HUDUDLARNING IQTISODIY-IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	646
Muxamadjanov Shaxriyor Solijon o'g'li	
IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI MARKETING KONTENTINING ISTE'MOLCHILARNING XARID QILISH NIYATIGA TA'SIRINI BAHOLASH	652
Tilavkobilova Mehriniso Isomiddin qizi	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINING TASNIFI VA ULARNING BANK TIZIMIDAGI O'RNI	658
Sobirov Bobur Oybek o'g'li	
ЦИФРОВАЯ ТАМОЖНЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА К НАЦИОНАЛЬНЫМ ЦИФРОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	663
Сейдеметова Эльмира Оралбай кизи	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK-IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI	667
Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich	
O'ZBEKISTONDA MOLIAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA (IFRS) O'TISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TRANSFORMATSIYA QILISH MUAMMOLARI	675

To'rayeva Farida Rustam qizi	
TURIZM SOHASIDA INSON KAPITALI RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....	680
Xakimova Zavqiya Umarbek qizi	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI VA BIZNESNI RAQAMLASHTIRISH: MOLIYAVIY INKLYUZIYA, YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH VA SOLIQ TUSHUMLARI (XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR).....	684
Shonazarov Ashurali Akabayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING YOPILISH XAVFINI BAHOLASH: OMILLI TAHLIL	691
Akbarova Barno Shuxratovna	
ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	697
Исматуллаев Акмаль Исматуллаевич	
BANK DAROMADLARI BARQARORLIGINING KAPITALLASHUV DARAJASIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	705
Tursunov Mustafo Mirzayevich	
CHAKANA SAVDODA NARX SHAKLLANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	713
Xabibullayev Anvar Shovkat o'g'li	
GLOBAL IQTISODIYOTDA JANUBIY KOREYA MODEL: SAMSUNG VA HYUNDAI MISOLIDA KORPORATIV STRATEGIYALAR TAHLILI.....	719
Abdulaziz Xolmirzayev	
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI.....	724
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	
TIJORAT BANK KREDITLARI ASOSIDA MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	731
Shodiyev Odiljon Salim o'g'li	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ООО «SAM PULSAR DISTRIBUTORS»	736
Мусаева Шоира Азимовна	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MAJBURIYATLAR, DAROMADLAR VA XARAJATLAR HISOBINING AMALDAGI HOLATI.....	743
Saidova Kamolat Farhodovna	
TIJORAT BANKLARINING CHAKANA XIZMATLARI TAHLILI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	747
Axmedov Sardorbek Abdulkarim o'g'li	
DEHQON-FERMERLARNING "ORGANIK BILIM" ELEKTRON PORTALI ORQALI ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGI HAQIDA BILIM OLIISH IMKONIYATLARI.....	753
Shavqidinova Dilnavoz	
Abror Mamasadikov	
KORXONALARDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH VA MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI	758
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA BOSHQARUV MEXANIZMLARINING O'RNI	764
Bazarov Diyor Gafurovich	

KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA BOSHQARUV MEKANIZMLARINING O'RNI

Bazarov Diyor Gafurovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Email: b.diyor_2002@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda boshqaruv mexanizmlarining iqtisodiy mazmuni, funksional ahamiyati va ularning korxona faoliyati uzluksizligiga ta'siri tadqiq etiladi. Kichik tadbirkorlik faoliyatining moliyaviy resurslar cheklanganligi, pul oqimlarining o'zgaruvchanligi, tashqi moliyalashtirish manbalariga bog'liqlik hamda bozor xatarlariga yuqori sezuvchanligi bilan bog'liq xususiyatlari hisobga olinib, moliyaviy barqarorlikni boshqarishning kompleks yondashuvlari tizimlashtiriladi. Moliyaviy rejalashtirish, pul oqimlarini muvofiqlashtirish, aylanma kapitaldan samarali foydalanish, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash, moliyaviy risklarni nazorat qilish hamda boshqaruv qarorlarining tezkorligini oshirish kichik tadbirkorlik subyektlari moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi muhim boshqaruv yo'nalishlari sifatida asoslanadi. Tadqiqot natijasida boshqaruv mexanizmlarining o'zaro muvofiqlashtirilgan holda qo'llanilishi korxonaning to'lov qobiliyatini saqlash, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga moslashuvchanligini kuchaytirish va faoliyat uzluksizligini ta'minlashga xizmat qilishi aniqlanadi. Shuningdek, kichik tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy boshqaruvni qisqa muddatli moliyaviy natijalarga yo'naltirilgan yondashuvdan moliyaviy xavfsizlik, moslashuvchanlik va uzoq muddatli barqarorlikni uyg'unlashtiruvchi integratsiyalashgan boshqaruv tizimiga o'tkazish zarurligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kichik tadbirkorlik, moliyaviy barqarorlik, boshqaruv mexanizmlari, moliyaviy boshqaruv, moliyaviy resurslar, pul oqimlari, aylanma kapital, moliyaviy risklar, to'lov qobiliyati, moliyaviy rejalashtirish, moliyalashtirish manbalari, boshqaruv qarorlari, iqtisodiy barqarorlik.

Аннотация: В данной статье исследуются экономическое содержание и функциональное значение механизмов управления обеспечением финансовой устойчивости субъектов малого предпринимательства, а также их влияние на непрерывность деятельности предприятий. С учетом особенностей малого предпринимательства, связанных с ограниченностью финансовых ресурсов, изменчивостью денежных потоков, зависимостью от внешних источников финансирования и высокой чувствительностью к рыночным рискам, систематизированы комплексные подходы к управлению финансовой устойчивостью. Финансовое планирование, координация денежных потоков, эффективное использование оборотного капитала, диверсификация источников финансирования, контроль финансовых рисков и повышение оперативности управленческих решений обоснованы в качестве ключевых направлений управления, формирующих финансовую устойчивость субъектов малого предпринимательства. В результате исследования установлено, что скоординированное применение механизмов управления способствует поддержанию платежеспособности предприятия, рациональному использованию финансовых ресурсов, повышению адаптивности к изменениям внешней экономической среды и обеспечению непрерывности деятельности. Кроме того, научно обоснована необходимость перехода в субъектах малого предпринимательства от подхода к финансовому управлению, ориентированного преимущественно на краткосрочные финансовые результаты, к интегрированной системе управления, сочетающей финансовую безопасность, адаптивность и долгосрочную устойчивость.

Ключевые слова: малое предпринимательство, финансовая устойчивость, механизмы управления, финансовое управление, финансовые ресурсы, денежные потоки, оборотный капитал, финансовые риски, платежеспособность, финансовое планирование, источники финансирования, управленческие решения, экономическая устойчивость.

Abstract: This article examines the economic essence and functional significance of management mechanisms for ensuring the financial sustainability of small business entities, as well as their impact on business continuity. Taking into account the specific characteristics of small businesses associated with limited financial resources, volatility of cash flows, dependence on external sources of financing, and high sensitivity to market risks, comprehensive approaches to financial sustainability management are systematized. Financial planning,

cash flow coordination, efficient use of working capital, diversification of financing sources, financial risk control, and enhanced responsiveness of managerial decision-making are substantiated as key management areas contributing to the financial sustainability of small business entities. The findings demonstrate that the coordinated application of management mechanisms contributes to maintaining enterprise solvency, ensuring the rational use of financial resources, enhancing adaptability to changes in the external economic environment, and maintaining business continuity. Furthermore, the study scientifically substantiates the necessity of shifting financial management in small business entities from an approach primarily focused on short-term financial results toward an integrated management system that combines financial security, adaptability, and long-term sustainability.

Keywords: small business, financial sustainability, management mechanisms, financial management, financial resources, cash flows, working capital, financial risks, solvency, financial planning, financing sources, managerial decisions, economic sustainability.

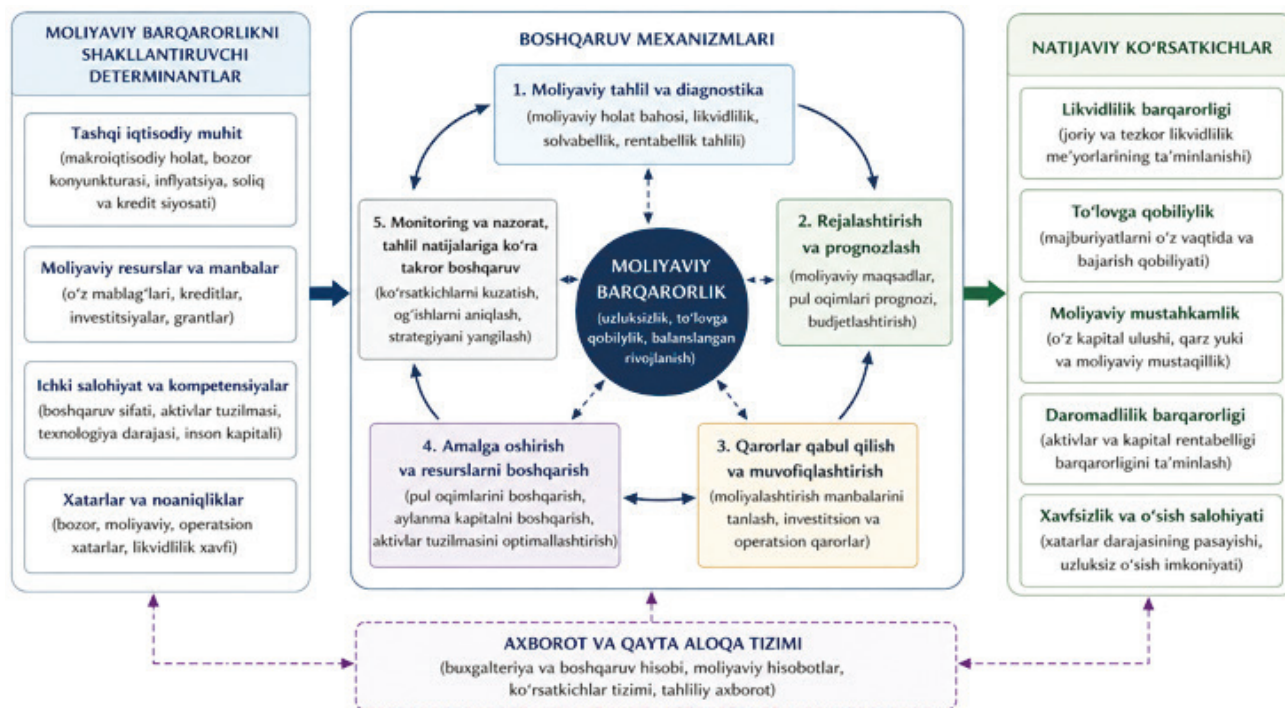
KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan tarkibiy o'zgarishlar, moliyaviy resurslar qiymatining o'zgaruvchanligi, bozor kon'yunkturasidagi beqarorlik, raqobat muhitining kuchayishi va tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir etuvchi iqtisodiy xatarlarning murakkablashuvi kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalasini strategik boshqaruvning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirmoqda. Kichik tadbirkorlik subyektlari yirik korxonalarga nisbatan kapital bazasining cheklanganligi, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarining nisbatan torligi, pul oqimlarining bozor talabidagi o'zgarishlarga yuqori darajada bog'liqligi hamda tashqi iqtisodiy ta'sirlarga tezkor javob berish zaruriyati bilan tavsiflanadi [1]. Shu sababli mazkur subyektlarning barqaror faoliyat yuritishi faqatgina yetarli miqdorda moliyaviy resurslarni jalb etish bilan emas, balki ushbu resurslarni oqilona boshqarish, aktivlar va majburiyatlar mutanosibligini saqlash, likvidlikni nazorat qilish, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash hamda moliyaviy xatarlarni oldindan aniqlash imkonini beruvchi samarali boshqaruv mexanizmlarining mavjudligi bilan ham bevosita bog'liqdir.

Kichik tadbirkorlikning O'zbekiston milliy iqtisodiyotidagi o'rnini mazkur masalaning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada oshiradi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yakunida kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan yaratilgan yalpi ichki mahsulot hajmi 923,5 trillion so'mga yetib, mamlakat yalpi ichki mahsulotining 52,2 foizini tashkil etgan. Taqqoslash uchun, ushbu ko'rsatkich 2021-yilda 455,7 trillion so'm, 2022-yilda 533,1 trillion so'm, 2023-yilda 646,8 trillion so'm va 2024-yilda 789,5 trillion so'mni tashkil etgan. Demak, 2021–2025-yillar davomida kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan yaratilgan yalpi ichki mahsulotning nominal hajmi qariyb ikki baravarga oshgan [2]. Shu bilan birga, 2025-yilda kichik tadbirkorlikning iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ulushi qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida 93,1 foiz, qurilishda 75,6 foiz, xizmatlar sohasida 47,2 foiz, sanoatda esa 28,5 foizni tashkil qilgan. Ushbu ko'rsatkichlar kichik tadbirkorlik faoliyatining mamlakat iqtisodiyotining turli tarmoqlariga chuqur integratsiyalashganini va mazkur subyektlarning moliyaviy holatidagi o'zgarishlar iqtisodiy faollikning umumiy dinamikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkinligini anglatadi.

Kichik tadbirkorlikning iqtisodiy ahamiyati uning bandlikni ta'minlashdagi o'rnida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yilda kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushi 74,9 foizni tashkil etgan [3]. Mazkur holat kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini faqat alohida xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy muammosi sifatida emas, balki aholi daromadlari, bandlik, ichki talab va hududlarning iqtisodiy faolligi bilan chambarchas bog'langan makroiqtisodiy masala sifatida ko'rib chiqishni talab qiladi. Chunki kichik biznes subyektida moliyaviy muvozanatning buzilishi ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish hajmining qisqarishi, ish o'rinlarining kamayishi, yetkazib beruvchilar oldidagi majburiyatlarning o'z vaqtida bajarilmasligi va iqtisodiy aloqalar zanjirida qo'shimcha moliyaviy xatarlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini faqat foydalilik yoki joriy to'lov qobiliyati ko'rsatkichlari bilan chegaralash yetarli emas. Moliyaviy barqarorlik korxonaning o'z moliyaviy majburiyatlarini belgilangan muddatlarda bajarishi, operatsion faoliyatni uzluksiz moliyalashtirishi, aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojni qoplashi, qarz va o'z kapitali o'rtasidagi maqbul nisbatni saqlashi, kutilmagan moliyaviy yo'qotishlarga qarshi yetarli zaxiralarni shakllantirishi hamda bozor sharoitlari o'zgarganda moliyaviy strategiyasini tezkor ravishda moslashtira olish qobiliyatini o'zida mujassamlashtiradi. Bunday yondashuvda moliyaviy barqarorlik statik holat emas, balki korxonaning moliyaviy resurslari, pul oqimlari, majburiyatlari va boshqaruv qarorlari o'rtasidagi mutanosiblikni doimiy ravishda ta'minlab turuvchi dinamik boshqaruv jarayoni sifatida namoyon bo'ladi (1-rasm).

1-rasm. Kichik tadbirkorlikda moliyaviy barqarorlikni shakllantirishning funksional boshqaruv arxitekturası¹

Ushbu chizmada kichik tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy barqarorlikni shakllantiruvchi determinantlarning boshqaruv mexanizmlari orqali natijaviy moliyaviy ko'rsatkichlarga transformatsiyalanish jarayoni aks ettirilgan. Moliyaviy tahlil va diagnostika, rejalashtirish, qarorlarni muvofiqlashtirish, resurslarni boshqarish hamda monitoring jarayonlarining o'zaro funksional bog'liqligi axborot va qayta aloqa tizimi bilan uyg'unlashtirilib, moliyaviy barqarorlikning uzluksiz boshqaruv sikli sifatida ifodalangan.

O'zbekistonda kichik va o'rta tadbirkorlikning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish davlat iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 20-avgustdagi tadbirkorlar bilan V ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirishga qaratilgan Farmonida 2026–2027-yillarda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va zarur moliyaviy hamda infratuzilmaviy sharoitlarni yaratish uchun jami 270 trillion so'm yo'naltirish belgilangan. Shundan tijorat banklari tomonidan kichik va o'rta biznes uchun 250 trillion so'm, jumladan, tadbirkorlik dasturlari doirasida 30 trillion so'm moliyaviy resurs ajratilishi nazarda tutilgan. Bundan tashqari, "Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi" AJ tomonidan kamida 5 mingta tadbirkorlik loyihasini amalga oshirish uchun 4 trillion so'mlik moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari taqdim etish belgilangan. Bunday keng ko'lamli moliyaviy resurslarning iqtisodiyotga yo'naltirilishi kichik tadbirkorlik subyektlarida ularni samarali boshqarish, qarz yukini nazorat qilish va jalb etilgan mablag'larning rentabelligini ta'minlash masalalarini yanada dolzarb qiladi. Mazkur huquqiy-me'yoriy yondashuvda tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy holatini aniqlash mexanizmlarini modernizatsiya qilishga ham alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, 2026-yil 1-maydan tadbirkorlik subyektlariga kredit ajratishda ularning to'lov qobiliyatini baholash uchun soliq va kommunal to'lovlar, tranzaksiya operatsiyalar, tovar aylanmasi, eksport operatsiyalari hamda boshqa iqtisodiy faollik ko'rsatkichlari asosida muqobil skoring tizimini joriy etish belgilangan. Mazkur mexanizm an'anaviy kredit tarixiga asoslangan yondashuvdan tadbirkorlik subyektlarining real iqtisodiy faoliyati va pul oqimlarini aks ettiruvchi kengroq ma'lumotlar bazasiga asoslangan moliyaviy baholash tizimiga o'tishni anglatadi. Bunday o'zgarish kichik tadbirkorlik subyektlari uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda, korxona darajasida moliyaviy intizom, pul oqimlari shaffofligi va boshqaruv hisobining sifatiga nisbatan yangi talablarni shakllantiradi.

Kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish ko'lamining ortib borayotgani ham moliyaviy barqarorlikni boshqarish masalasining ahamiyatini kuchaytiradi. 2026-yilda taqdim etilgan rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatda kichik va o'rta biznesga ajratilgan kreditlar portfeli 218 trillion so'mga yetgan bo'lib, bu yalpi ichki mahsulotning qariyb 12 foiziga teng [4]. Moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida tadbirkorga bir nechta banklarning kredit takliflarini yagona raqamli muhitda olish, ularni

1 Muallif ishlanmasi.

taqqoslash va maqbul moliyalashtirish variantini tanlash imkonini beruvchi raqamli moliyaviy platformani rivojlantirish ham nazarda tutilmoqda. Shuningdek, kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash dasturi doirasida ijobiy kredit tarixiga ega tadbirkorlar uchun mikrokreditning garovsiz qismini 100 million so'mdan 200 million so'mgacha oshirish hamda kredit yoki lizing miqdoridan qat'i nazar, uning 5 milliard so'mgacha bo'lgan qismi bo'yicha foiz xarajatlarini kompensatsiya qilish kabi choralar ilgari surilgan.

Biroq kichik tadbirkorlikni moliyalashtirish hajmining kengayishi o'z-o'zidan korxonalarning moliyaviy barqarorligini kafolatlamaydi. Moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatining ortishi bilan qarz mablag'laridan samarasiz foydalanish, moliyaviy leverej darajasining haddan tashqari oshishi, kredit to'lovlari va operatsion pul oqimlari o'rtasida nomutanosiblik yuzaga kelishi kabi xatarlar ham kuchayishi mumkin. Shu sababli davlat tomonidan moliyaviy resurslarning taklifini kengaytirish korxona darajasida sifatli moliyaviy boshqaruv bilan uyg'unlashtirilishi lozim. Kichik tadbirkorlik subyekti jalb qilinayotgan moliyaviy resursning qiymati, muddati va qaytarish shartlarini operatsion faoliyatdan shakllanadigan pul oqimlari bilan muvofiqlashtira olmasa, tashqi moliyalashtirish imkoniyatlarining kengayishi uning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash o'rniga qarz yukining ortishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuning uchun kichik tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning zamonaviy boshqaruv mexanizmi o'zaro bog'langan bir nechta funksional yo'nalishlarni qamrab olishi zarur. Bunda moliyaviy rejalashtirish korxonaning kelgusidagi resurs ehtiyojlarini aniqlashga, pul oqimlarini boshqarish tushumlar va to'lovlar o'rtasidagi vaqt tafovutlarini kamaytirishga, aylanma kapital boshqaruvi joriy aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirishga, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash esa korxonaning bitta moliyaviy manbaga ortiqcha bog'lanib qolishining oldini olishga xizmat qiladi. Moliyaviy nazorat va risk-menejment vositalarining ushbu jarayonlarga integratsiyalashuvi esa salbiy moliyaviy tendensiyalarni dastlabki bosqichda aniqlash va boshqaruv qarorlarini o'z vaqtida qayta ko'rib chiqish imkoniyatini yaratadi.

Masalaning yana bir muhim jihati shundaki, kichik tadbirkorlik subyektlarida mulkdorlik va boshqaruv funksiyalari ko'pincha bir shaxs yoki tor doiradagi boshqaruvchilar qo'lida jamlanadi. Bunday sharoit qarorlarni tezkor qabul qilish imkoniyatini bersa-da, moliyaviy rejalashtirish, ichki nazorat, risklarni boshqarish va strategik moliyaviy tahlilning yetarli darajada institutsionallashmaganligi korxona moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayniqsa, tadbirkorning shaxsiy mablag'lari bilan biznes mablag'lari o'rtasidagi chegaralarning yetarlicha aniqlanmaganligi, pul oqimlarining tizimli rejalashtirilmasligi, debitorlik va kreditorlik qarzlarning muvozanatsiz boshqarilishi hamda moliyaviy qarorlarning qisqa muddatli ehtiyojlarga yo'naltirilishi kichik korxonaning uzoq muddatli moliyaviy imkoniyatlarini cheklovchi omillarga aylanishi mumkin.

Shu bois kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalasiga moliyaviy natijalarni qayd etuvchi an'anaviy yondashuvdan ko'ra kengroq, boshqaruvga yo'naltirilgan konseptual yondashuv zarur. Bunda korxonaning moliyaviy barqarorligi boshqaruv qarorlarining sifati, moliyaviy axborotning tezkorligi, resurslardan foydalanish samaradorligi, likvidlikni boshqarish, moliyaviy xavflarni aniqlash va tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga moslashish qobiliyatining integrallashgan natijasi sifatida qaralishi lozim. Aynan boshqaruv mexanizmlarining o'zaro uyg'unligi moliyaviy muammolar yuzaga kelgandan keyin ularga javob berishga asoslangan reaktiv boshqaruvdan moliyaviy tahdidlarni oldindan aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini cheklashga yo'naltirilgan proaktiv boshqaruvga o'tish imkoniyatini yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalasi zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda moliyaviy boshqaruv, pul oqimlarini muvofiqlashtirish, aylanma kapitaldan foydalanish, moliyaviy risklarni nazorat qilish, moliyaviy axborotlardan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalanish hamda moliyalashtirish manbalarining maqbul tarkibini shakllantirish bilan uzviy bog'liq holda tadqiq etilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash faqat korxonaning yetarli moliyaviy resurslarga egaligi bilan emas, balki mavjud resurslarni boshqarish sifati va boshqaruv tizimining tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga moslashish qobiliyati bilan ham izohlanadi.

Xorijiy tadqiqotchilar E. Nkwinika va S. Akinola kichik va o'rta biznes subyektlarining barqaror faoliyatida samarali moliyaviy boshqaruv hal qiluvchi ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydilar [5]. Olimlarning fikricha, moliyaviy boshqaruv korxonaning o'sishi, barqarorligi va raqobatbardoshligiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy boshqaruv yo'nalishlaridan biri bo'lib, tadbirkorlar moliyaviy tushunchalarni yetarli darajada o'zlashtirishi, moliyaviy qarorlarni asoslangan holda qabul qilishi va moliyaviy rejalashtirishni biznes jarayonlarining doimiy tarkibiy qismiga aylantirishi lozim. Mualliflar pul oqimlarini boshqarish, moliyaviy risklarni nazorat qilish, moliyaviy savodxonlikni oshirish va zamonaviy moliyaviy texnologiyalardan foydalanishni kichik biznesning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini qo'llab-quvvatlovchi o'zaro bog'liq omillar sifatida talqin qiladilar. Ushbu yondashuv moliyaviy barqarorlikni alohida moliyaviy ko'rsatkich emas, balki boshqaruv qarorlarining sifati bilan shakllanadigan kompleks holat sifatida tushunishga imkon

beradi; P. Brijlal, S. Enow va E. Isaacs tomonidan olib borilgan tadqiqotda esa kichik biznesda moliyaviy boshqaruv amaliyotining samaradorligi moliyaviy axborotlarni shakllantirish bilan bir qatorda, ulardan boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida to'g'ri foydalanish qobiliyatiga bog'liqligi ko'rsatib berilgan [6]. Tadqiqotchilar kichik va mikrofirmalarda moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va ularni talqin qilishda tashqi mutaxassislarga yuqori darajada bog'liqlik mavjudligini aniqlaganlar. Mualliflar fikricha, korxona egasi yoki menejerining moliyaviy hisobot ma'lumotlarini mustaqil tahlil qilish va ulardan boshqaruv qarorlarida foydalanish ko'nikmasining yetarli emasligi pul oqimlari bilan bog'liq muammolar hamda biznes muvaffaqiyatsizligi xavfini kuchaytirishi mumkin. Shuning uchun moliyaviy rejalashtirish, moliyaviy hisob va moliyaviy tahlil vositalaridan tizimli foydalanish kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy boshqaruv sifatini oshirishning zarur sharti sifatida qaraladi; hindistonlik tadqiqotchi R. Venkatesan kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyatida moliyaviy boshqaruv amaliyotlarini korxona faoliyati natijadorligi bilan bog'liq holda tadqiq etadi. Muallif moliyaviy boshqaruvning uchta muhim yo'nalishi – aylanma kapitalni boshqarish, kreditlarni boshqarish va risklarni boshqarishni kichik biznes faoliyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida ajratib ko'rsatadi [7]. Uning yondashuvida korxonaning moliyaviy holatini saqlab turish faqat daromad va xarajatlar nisbatini nazorat qilish bilan chegaralanmaydi, balki qisqa muddatli aktiv va majburiyatlarni muvofiqlashtirish, kredit munosabatlarini oqilona tashkil etish hamda moliyaviy risklarning korxona faoliyatiga salbiy ta'sirini cheklashni talab qiladi. Mazkur qarash kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda boshqaruv mexanizmlarini bir-biridan ajratilgan vositalar sifatida emas, balki o'zaro integratsiyalashgan boshqaruv tizimi sifatida qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy tadqiqotchilardan B. Mullabayev kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning moliyaviy barqarorligini daromadlilik, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi, investitsion faollik hamda kredit va boshqa moliyalashtirish manbalaridan foydalanish imkoniyatlari bilan bog'liq kompleks iqtisodiy kategoriya sifatida tadqiq etadi [8]. Olimning yondashuviga ko'ra, kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligi nafaqat uning individual xo'jalik natijalarini belgilaydi, balki hududiy iqtisodiy o'sishga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli moliyaviy resurslardan samarali foydalanish va moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish kichik tadbirkorlik faoliyatining barqarorligini ta'minlash bilan bir qatorda, hududiy iqtisodiy faollikni rag'batlantiruvchi omil sifatida ham namoyon bo'ladi; M. Jo'raxonov kichik biznes subyektlari faoliyati barqarorligini ta'minlashda moliyaviy munosabatlarni samarali tashkil etish masalasiga alohida e'tibor qaratadi [9]. Muallif kichik biznesning moliyaviy va kapital barqarorligini kredit resurslaridan foydalanish, investitsiya jarayonlari, mikromoliyalashtirish va moliyaviy munosabatlarning tashkil etilishi bilan bog'liq holda ko'rib chiqadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligi faqat ichki moliyaviy imkoniyatlarga emas, balki tashqi moliyalashtirish tizimi bilan samarali aloqalarni shakllantirish va jalb qilingan kapitaldan oqilona foydalanish qobiliyatiga ham bog'liq. Bunda moliyaviy munosabatlarni boshqarish kichik biznesning joriy faoliyatini moliyalashtirish va kapital barqarorligini saqlash o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlovchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi; A. Karimov esa kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini moliyaviy xavfsizlik nuqtai nazaridan tadqiq etib, uni ta'minlashda ichki nazorat tizimi, moliyaviy rejalashtirish, risklarni aniqlash va nazorat qilish, likvidlikni boshqarish, qarz yuklamasini maqbullashtirish hamda raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanishning ahamiyatini asoslaydi [10]. Muallif moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga moslashuvchanlikni oshirish kichik biznesning uzoq muddatli barqaror faoliyati uchun muhim ekanligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuvning ahamiyatli jihati shundaki, unda moliyaviy barqarorlik yuzaga kelgan moliyaviy muammolarni bartaraf etish bilan cheklanmay, balki ehtimoliy moliyaviy tahdidlarni oldindan aniqlash, ularni monitoring qilish va salbiy oqibatlarini cheklashga qaratilgan boshqaruv jarayoni sifatida talqin qilinadi.

Ko'rib chiqilgan ilmiy qarashlarni umimlashtirish shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda kichik tadbirkorlikning moliyaviy barqarorligi ko'proq moliyaviy boshqaruv amaliyotlari, moliyaviy savodxonlik, aylanma kapital, pul oqimlari, kredit va risklarni boshqarish samaradorligi bilan bog'langan bo'lsa, mahalliy tadqiqotlarda moliyaviy resurslardan foydalanish, moliyalashtirish imkoniyatlari, kredit munosabatlari, moliyaviy xavfsizlik va hududiy iqtisodiy rivojlanish masalalariga nisbatan kengroq e'tibor qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda boshqaruv mexanizmlarining o'rnini aniqlash maqsadida tizimli va qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik tahlil, ilmiy abstraksiyalash, mantiqiy umimlashtirish hamda institutsional yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida kichik biznesning moliyaviy holatini ifodalovchi kapital tarkibi, rentabellik, likvidlik, moliyalashtirish manbalari va investitsion faollik ko'rsatkichlari o'zaro bog'liq holda tahlil qilinib, xorijiy tajriba asosida moliyaviy barqarorlikni ta'minlovchi boshqaruv omillari umimlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash jarayonini tahlil qilishda moliyaviy resurslarning mavjudligi bilan bir qatorda, ularni boshqarish mexanizmlarining o'zaro muvofiqligi alohida ahamiyat kasb etadi. Kichik biznes faoliyatida moliyaviy barqarorlikning buzilishi ko'pincha daromadning yetishmasligidan emas, balki pul oqimlarining vaqt bo'yicha nomutanosibligi, o'z va qarz mablag'lari nisbatining maqbul shakllantirilmaganligi, investitsiya qarorlarining korxonaning real moliyaviy imkoniyatlari bilan muvofiqlashtirilmaganligi hamda tashqi moliyalashtirish xarajatlarining yetarlicha hisobga olinmasligi bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli moliyaviy barqarorlikni boshqarishda kapital tarkibi, rentabellik, investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari, qarzga xizmat ko'rsatish imkoniyati va moliyaviy zaxiralarni bir butun tizim sifatida ko'rib chiqish zarur.

Mazkur masala bo'yicha Germaniya tajribasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Germaniyada kichik va o'rta biznes iqtisodiy tizimning an'anaviy ravishda muhim qismi hisoblanib, Mittelstand konsepsiyasi doirasida korxonaning uzoq muddatli faoliyati, mustaqil moliyaviy bazasi va investitsion imkoniyatlarini saqlashga katta e'tibor qaratiladi. Ushbu yondashuvda moliyaviy barqarorlik korxonaning tashqi kredit mablag'lariga kirish imkoniyatiga emas, balki ichki moliyaviy salohiyatni shakllantirish va qarz resurslarini ushbu salohiyat bilan mutanosib ravishda jalb etish orqali ta'minlanadi.

Germaniya kichik va o'rta korxonalari moliyaviy holatining muhim ko'rsatkichlaridan biri ularning o'z kapitali bilan ta'minlanganlik darajasidir. KfW SME Panel 2025 ma'lumotlariga ko'ra, Germaniya kichik va o'rta korxonalarining o'rtacha o'z kapitali koeffitsiyenti 2024-yilda 30,7 foizni tashkil etgan. Mazkur ko'rsatkichning uzoq muddatli dinamikasi yanada e'tiborlidir: 2002-yilda u atigi 18,4 foiz bo'lgan bo'lsa, 2008-yilda 26,3 foizga, 2012-yilda 31,2 foizga yetgan va keyingi davrda asosan 30 foiz atrofida saqlanib kelgan. Demak, 2002–2024-yillar oralig'ida o'z kapitali koeffitsiyenti 12,3 foiz punktga oshgan [11]. Bunday uzoq muddatli o'zgarish kichik va o'rta korxonalarining moliyaviy boshqaruvida kapital bazasini mustahkamlashga qaratilgan yondashuv muhim o'rin egallashini ko'rsatadi.

Ayniqsa, 2023–2024-yillardagi o'zgarishlar moliyaviy barqarorlikning boshqaruv nuqtai nazaridan qayta tiklanish xususiyatini ko'rsatadi. 2023-yilda o'z kapitali ulushi 10 foizdan kam bo'lgan yetarlicha kapitallashmagan korxonalar ulushi 33,6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda ushbu ko'rsatkich 28,4 foizgacha pasaygan. Ya'ni, bir yil ichida 5,2 foiz punktkil yaxshilanish yuz bergan. Bundan tashqari, manfiy o'z kapitaliga ega korxonalar ulushi 2023-yildagi 12 foizdan 2024-yilda 6 foizgacha, ya'ni ikki baravar kamaygan. Aksincha, o'z kapitali koeffitsiyenti 30 foiz va undan yuqori bo'lgan korxonalar ulushi 2024-yilda 48,6 foizga yetgan. Kichik va o'rta biznes sektori bo'yicha median o'z kapitali koeffitsiyenti esa 2023-yildagi 22,7 foizdan 2024-yilda 25,9 foizgacha oshgan. Mazkur raqamlar moliyaviy barqarorlikni boshqarishda o'z kapitali faqat moliyalashtirish manbasi vazifasini bajarmasligini ko'rsatadi. Yetarli kapital zaxirasi korxonaga daromadlar vaqtincha pasaygan yoki xarajatlar kutilmaganda oshgan sharoitda operatsion faoliyatni davom ettirish, kredit olish imkoniyatlari qisqarganda tashqi moliyalashtirishga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish hamda investitsion qarorlarni amalga oshirishda moliyaviy mustaqillikni saqlash imkonini beradi. Shu jihatdan Germaniya tajribasida o'z kapitalining yuqori ulushi moliyaviy xatarlarni yumshatuvchi ichki "bufer" vazifasini bajaradi.

Moliyaviy barqarorlikni tavsiflovchi ikkinchi muhim yo'nalish kichik va o'rta biznesning rentabellik ko'rsatkichlaridir. KfW ma'lumotlariga ko'ra, Germaniya kichik va o'rta korxonalarining o'rtacha soliqdan oldingi sotuv rentabelligi 2024-yilda 7,0 foizni tashkil etgan va ushbu ko'rsatkich oldingi ikki yil darajasida saqlanib qolgan. Bundan ham muhim jihati shundaki, korxonalarining 61 foizi 10 foiz va undan yuqori rentabellik ko'rsatkichiga ega bo'lgan. Salbiy sotuv rentabelligiga ega, ya'ni zarar bilan faoliyat yuritgan korxonalar ulushi so'nggi yillarda taxminan 10–12 foiz oralig'ida saqlangan. Taqqoslash uchun, 2009-yildagi inqiroz sharoitida zarar ko'rgan korxonalar ulushi 16 foizni, 2006-yilda esa 21 foizni tashkil etgan. Germaniya tajribasining yana bir muhim xususiyati investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari tarkibida namoyon bo'ladi. 2024-yilda mamlakat kichik va o'rta korxonalarining yangi uskunalar, ishlab chiqarish vositalari va binolarga yo'naltirilgan investitsiyalari hajmi qariyb 221 milliard yevroni tashkil etgan. Nominal ifodada investitsiyalar 2 foizga oshgan bo'lsa-da, narxlar o'zgarishi hisobga olinganda, ularning real hajmi qariyb 1,4 foizga kamaygan. Shu davrda investitsiya loyihalarini amalga oshirgan kichik va o'rta korxonalar ulushi 39 foizni, ularning soni esa taxminan 1,51 milliontani tashkil etgan [12].

Investitsion faollikning bunday holati moliyaviy barqarorlik bilan o'sish o'rtasidagi muvozanat masalasini yuzaga chiqaradi. Moliyaviy jihatdan ehtiyotkor korxona yuqori likvidlik va kapital zaxirasini saqlash maqsadida investitsiyalarni kamaytirishi mumkin, ammo uzoq muddatda investitsiyalarning yetarli bo'lmisligi texnologik yangilanishni sekinlashtiradi va raqobatbardoshlikni pasaytiradi. Demak, samarali moliyaviy boshqaruvning vazifasi moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash bilan bir qatorda, korxonaning rivojlanish imkoniyatlarini moliyalashtirish uchun yetarli resurslarni saqlab qolishdan iborat.

2024-yilda Germaniya kichik va o'rta korxonalarida bitta korxonaga to'g'ri keladigan o'rtacha investitsiya hajmi 204 ming yevroni tashkil etgan. Shu bilan birga, investitsiya loyihalarining yarmi 38 ming yevrodan kam qiymatga ega bo'lgan. Bu kichik biznes investitsiyalarining aksariyati juda katta kapital qo'yilmalaridan ko'ra, korxonaning mavjud ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini bosqichma-bosqich rivojlantirishga yo'naltirilganini ko'rsatadi. Bunday yondashuv investitsiya xatarlarini bir vaqtning o'zida katta miqdorda jamlamaslik va moliyaviy yukni korxonaning pul oqimlariga moslashtirish imkonini beradi. Investitsiyalarni moliyalashtirish tarkibi esa Germaniya tajribasining eng muhim jihatlaridan biridir. 2024-yilda kichik va o'rta biznes investitsiyalarining qariyb 32 foizi bank kreditlari hisobidan moliyalashtirilgan va investitsion maqsadlar uchun jalb qilingan bank kreditlarining umumiy hajmi 81 milliard yevroni tashkil etgan. Investitsiyalarini moliyalashtirishda bank kreditlaridan foydalangan korxonalar soni qariyb 615 mingta bo'lib, bu investitsiya amalga oshirgan korxonalarning 28 foiziga teng kelgan. Yangi jalb qilingan investitsion bank kreditining o'rtacha hajmi 131 ming yevroni tashkil etgan. Shu bilan birga, yangi investitsion kreditlarning 67 foizi 50 ming yevrogacha bo'lgan miqdorni tashkil etgan.

Bunday moliyalashtirish tarkibi kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini boshqarishda qarz mablag'laridan voz kechish emas, balki ulardan maqbul darajada foydalanish muhimligini ko'rsatadi. Kredit resurslari korxonaga o'z mablag'larini to'liq sarflamasdan investitsiya loyihalarini amalga oshirish imkoniyatini beradi. Biroq qarz mablag'larining ulushi korxonaning operatsion pul oqimlari va qarzga xizmat ko'rsatish imkoniyatlariga mos bo'lishi kerak. Germaniya tajribasida investitsiyalarning qariyb yarmi o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirilishi aynan shu jihatdan e'tiborlidir. Bu tashqi qarz va ichki moliyaviy resurslar o'rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.

Germaniya tajribasi asosida kichik tadbirkorlik subyektlari moliyaviy barqarorligini boshqarish jarayonini uchta o'zaro bog'liq darajada tashkil etish maqsadga muvofiq. Birinchi daraja moliyaviy himoya bo'lib, bunda yetarli o'z kapitali, likvid mablag'lar va moliyaviy zaxiralar shakllantiriladi. Ikkinchi daraja moliyaviy muvozanat bo'lib, pul tushumlari va to'lovlar, o'z va qarz mablag'lari, qisqa va uzoq muddatli majburiyatlar o'rtasidagi nisbat boshqariladi. Uchinchi daraja esa moliyaviy rivojlanish bo'lib, mavjud moliyaviy barqarorlik bazasidan investitsiyalar, texnologik yangilanish va biznes ko'lamini kengaytirish uchun foydalanishni nazarda tutadi. Ushbu uch darajaning o'zaro uyg'unligi kichik tadbirkorlik subyektiga joriy to'lov qobiliyatini saqlash bilan cheklanmasdan, kelajakdagi rivojlanish uchun zarur moliyaviy imkoniyatlarni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda boshqaruv mexanizmlarining asosiy vazifasi moliyaviy resurslar hajmini maksimal darajada oshirish emas, balki resurslar tarkibi, qiymati, muddati va ulardan foydalanish yo'nalishlari o'rtasida optimal mutanosiblikni shakllantirishdan iborat. Germaniya tajribasida o'z kapitali koeffitsiyentining 30 foizdan yuqori darajada saqlanishi, zarar bilan ishlayotgan korxonalar ulushining tarixiy davrlarga nisbatan pastligi hamda investitsiyalarning sezilarli qismi ichki mablag'lar bilan moliyalashtirilishi moliyaviy barqarorlikning korxona ichki boshqaruv salohiyatiga bevosita bog'liqligini ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, kichik tadbirkorlik subyektlari uchun moliyaviy barqarorlikni boshqarish tizimida o'z kapitali yetarliligi, operatsion rentabellik, pul oqimlari qoplamasi, qarz yuklamasi, investitsiyalarni moliyalashtirish tarkibi va likvidlik zaxirasini o'zaro bog'langan indikatorlar sifatida muntazam monitoring qilish maqsadga muvofiq [13]. Bunday yondashuv moliyaviy muammolarni ular yuzaga kelganidan keyin bartaraf etishdan ko'ra, kapital tarkibi yoki pul oqimlaridagi salbiy o'zgarishlarni oldindan aniqlash imkonini beradi.

Germaniya tajribasini O'zbekiston kichik tadbirkorlik subyektlari uchun to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish emas, balki uning boshqaruv tamoyillaridan foydalanish muhim hisoblanadi. Bunda korxonalarning o'z mablag'larini bosqichma-bosqich ko'paytirish, foydaning muayyan qismini moliyaviy zaxira va rivojlanishga yo'naltirish, kredit mablag'larini operatsion pul oqimlariga mos ravishda jalb qilish, investitsiya loyihalarini korxonaning real qarzga xizmat ko'rsatish qobiliyati asosida tanlash hamda moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha erta ogohlantirish tizimini joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi. Natijada moliyaviy boshqaruvning vazifasi faqat mablag' topish va xarajatlarni nazorat qilishdan korxonaning moliyaviy xavfsizligi, moslashuvchanligi va rivojlanish salohiyatini bir vaqtning o'zida boshqarishga yo'naltiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda boshqaruv mexanizmlarining o'rni hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Moliyaviy barqarorlikni faqat korxonaning joriy to'lov qobiliyati yoki foydalilik darajasi bilan izohlash yetarli emasligi, balki u moliyaviy resurslarni shakllantirish, pul oqimlarini muvofiqlashtirish, aylanma kapitaldan samarali foydalanish, qarz yuklamasini nazorat qilish, investitsion qarorlarni asoslash va moliyaviy risklarni boshqarish jarayonlarining o'zaro uyg'unligi asosida shakllanishi aniqlandi.

Olib borilgan tahlillar kichik tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy boshqaruvning samaradorligi moliyaviy resurslar hajmini oshirishdan ko'ra, ularning tarkibi, qiymati, muddati va foydalanish yo'nalishlari o'rtasida maqbul mutanosiblikni ta'minlash bilan bevosita bog'liq ekanligini ko'rsatadi [14]. Shu jihatdan korxonalarda o'z kapitali bazasini mustahkamlash, operatsion faoliyatdan barqaror pul oqimlarini shakllantirish, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash va kredit majburiyatlarini real to'lov imkoniyatlari bilan muvofiqlashtirish moliyaviy barqarorlikning asosiy shartlari sifatida namoyon bo'ladi.

Shu asosda, kichik tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun moliyaviy rejalashtirish va prognozlash sifatini oshirish, pul oqimlari harakatini muntazam monitoring qilish, likvidlik va qarz yuklamasi bo'yicha ichki me'yorlarni shakllantirish, moliyaviy zaxiralarni bosqichma-bosqich kengaytirish hamda moliyaviy risklar yuzaga kelishining dastlabki belgilarini aniqlovchi erta ogohlantirish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq. Shuningdek, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda moliyaviy ko'rsatkichlardan kompleks foydalanish kichik tadbirkorlik subyektlarining tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga moslashuvchanligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligi samarali boshqaruvning yakuniy natijasi sifatida shakllanadi. Shu sababli moliyaviy boshqaruv tizimi korxonaning joriy to'lov qobiliyatini saqlash bilan cheklanmasdan, uning moliyaviy xavfsizligi, iqtisodiy moslashuvchanligi va uzoq muddatli faoliyat uzluksizligini bir vaqtning o'zida ta'minlashga yo'naltirilgan kompleks boshqaruv mexanizmi sifatida tashkil etilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. H. Tran, M. Abbott, C. Yap. How Does Working Capital Management Affect the Profitability of Vietnamese Small- and Medium-Sized Enterprises? // *Journal of Small Business and Enterprise Development*. – 2017. – Vol. 24, No. 1. – P. 2–11. – DOI: 10.1108/JSBED-05-2016-0070.
2. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/national-accounts-2>
3. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/labor-market-2>
4. <https://cbu.uz/uz/statistics/buletin/4058639/>
5. E. Nkwinka, S. Akinola. The Importance of Financial Management in Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs): An Analysis of Challenges and Best Practices // *Technology Audit and Production Reserves*. – 2023. – Vol. 5, No. 4(73). – P. 12–17. – DOI: 10.15587/2706-5448.2023.285749.
6. P. Brijlal, S. Enow, E. Isaacs. The Use of Financial Management Practices by Small, Medium and Micro Enterprises: A Perspective from South Africa // *Industry and Higher Education*. – 2014. – Vol. 28, No. 5. – P. 341–344. – DOI: 10.5367/ihe.2014.0223.
7. R. Venkatesan. Impact of Financial Management Practices on Performance Measurement of Small and Medium Enterprises in Tamil Nadu // *SEDME (Small Enterprises Development, Management & Extension Journal)*. – 2024. – Vol. 51, No. 2. – P. 176–179. – DOI: 10.1177/09708464241254164.
8. B. Mullabayev. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik moliyaviy barqarorligining iqtisodiy o'sishga ta'siri // *Marketing: ilmiy, amaliy va ommabop jurnal*. – 2026. – № 3. – DOI: 10.67668/mj/2026iss3/870.
9. Jo'raxonov, M.E. Kichik biznes sohasida moliyaviy munosabatlarni samarali tashkil etilishi subyektlar faoliyati barqarorligini ta'minlashning bosh omili // *Marketing: ilmiy, amaliy va ommabop jurnal*. – 2025. – № 11. – 482 b.
10. A. Karimov. Kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish // *Muhandislik va iqtisodiyot*. – 2026. – Vol. 4, № 4(2). – B. 161–166. – DOI: 10.5281/zenodo.19820258.
11. KfW Research. KfW SME Panel 2025: Financial Situation, Equity Base, Profitability and Investment Activity of German SMEs. – Frankfurt am Main: KfW Bankengruppe, 2025.
12. KfW Bankengruppe. German Mittelstand: Equity Ratios, Profitability, Investment and Bank Financing Indicators. – Frankfurt am Main, 2025. – KfW Research analytical materials.
13. N. Koporcic, P. Kukkamalla, S. Markovic, T. Maran. Resilience of Small and Medium-Sized Enterprises in Times of Crisis: An Umbrella Review // *Review of Managerial Science*. – 2026. – Vol. 20, No. 1. – P. 301–329. – DOI: 10.1007/s11846-025-00883-0.
14. M. Fitzsimons, T. Hogan, M. Hayden. Tying the Knot – Linking Bootstrapping and Working Capital Management in Established Enterprises // *Journal of Applied Accounting Research*. – 2025. – Vol. 26, No. 6. – P. 183–204. – DOI: 10.1108/JAAR-03-2023-0078.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>